

ซอฟต์แวร์เมอร์ มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างคามเข้มแข็งโดย
มีวัดเป็นฐาน กรณีศึกษา วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
THE SOFT POWER OF ARTISTIC AND CULTURAL HERITAGE AS A TEMPLE-BASED
APPROACH TO COMMUNITY EMPOWERMENT: A CASE STUDY OF
WAT THONGNOPPAKHUN, KHLONG SAN DISTRICT, BANGKOK

^{1, 2} พระมหาอำนาจ สุทธิญาณเมธี

Phramaha Amnat Sutthiyanamethi

E-mail sutthiyanametee2095@hotmail.com

Received: June 26, 2025 Revised: April 30, 2026 Accepted: April 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพ บริบทเชิงพื้นที่ที่ชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร 2. ศึกษาซอฟต์แวร์เมอร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างคามเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน 3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริม ซอฟต์แวร์เมอร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างคามเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐานโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เน้นการศึกษาวเคราะห์ทั้งข้อมูลในพื้นที่และข้อมูลจากเอกสาร การถอดบทเรียน และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในพื้นที่ทำการศึกษา โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมดจำนวน 40 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์วัดทองนพคุณ จำนวน 5 รูป ประชาชนในชุมชนวัดทองนพคุณ จำนวน 5 คน โกด้นำเที่ยว จำนวน 5 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 25 คน ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหา และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณมีรากฐานวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง เป็นชุมชนไทยดั้งเดิมที่หลอมรวมระหว่างคนไทยและไทยเชื้อสายจีน โดยวัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ สะท้อนซอฟต์แวร์เมอร์ ผ่านความสัมพันธ์ทางสังคมที่เกื้อกูลและประเพณีท้องถิ่นที่ยังดำรงอยู่ เช่น การใส่บาตร การสวดมนต์ และการอบรมจริยธรรมให้เยาวชน 2) มรดกทางวัฒนธรรมของวัด เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรมฝาผนัง สื่อสารคุณค่าทางศิลปะและศีลธรรมอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกัน พิธีกรรมท้องถิ่นและบทบาทของพระสงฆ์ยังเป็น ซอฟต์แวร์เมอร์ ที่ส่งผลต่อจิตใจและวิถีชีวิตของชุมชน 3) แนวทางที่เสนอ ได้แก่ การจัดกิจกรรมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พิพิธภัณฑ์วัด เศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อแปลงมรดกทางวัฒนธรรมของวัดให้เป็น ซอฟต์แวร์เมอร์ ที่ยั่งยืนและขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชน

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์เมอร์; มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม; การสร้างคามเข้มแข็ง

¹ นิสิตระดับปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย;
Master's Degree Student, Master of Arts Program in Social Development, Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

² วัดทองนพคุณ; Wat Thong Noppakhun

ABSTRACT

This article aimed to: 1) study the conditions and spatial context of the community surrounding Wat Thong Noppakhun, Khlong San District, Bangkok; 2) study the soft power of artistic and cultural heritage for temple-based community strengthening; and 3) propose guidelines for promoting the soft power of artistic and cultural heritage for temple-based community strengthening. This study employed a qualitative research methodology, focusing on the analysis of both field data and documentary data, lesson learned, and interviews with key informants in the study area. Semi-structured interviews were used with a total of 40 key informants, consisting of 5 monks of Wat Thong Noppakhun, 5 people from the Wat Thong Noppakhun community, 5 tour guides, and 25 Thai and foreign tourists. The data were analyzed using content analysis and synthesized to answer the research objectives.

The research findings revealed that: 1) the community surrounding Wat Thong Noppakhun had a strong cultural foundation. It was a traditional Thai community that integrated Thai people and Thai people of Chinese descent, with the temple serving as a spiritual center and reflecting soft power through supportive social relationships and local traditions that continued to exist, such as offering alms to monks, chanting, and providing ethical training for youth; 2) the cultural heritage of the temple, such as architecture, sculpture, and mural paintings, deeply communicated artistic and moral values. At the same time, local rituals and the role of monks also served as soft power that influenced the minds and ways of life of the community; and 3) the proposed guidelines included organizing cultural activities continuously, using digital technology, developing a temple museum, promoting the creative economy, and building collaborative networks in order to transform the temple's cultural heritage into sustainable soft power and drive community development.

Keywords: Soft power; Artistic and Cultural Heritage; Empowerment

บทนำ

ในปัจจุบัน คำว่า ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) เป็นที่พูดถึงกันในวงกว้างทั่วโลก แท้จริงแล้วมนุษย์ไม่ได้ทำการตัดสินใจให้มูลค่าเรื่องใดเรื่องหนึ่งจากคุณค่าเชิงการใช้งาน (Functional Value) เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่หลายครั้งคุณค่าทางอารมณ์ (Emotional Value) กลับเป็นปัจจัยสำคัญ และสิ่งนี้เองนำมาซึ่งการสร้างมูลค่าเพิ่ม และสามารถตั้งราคาที่สามารถทำให้คนยอมจ่ายเงินให้กับสินค้าและบริการชนิดเดียวกัน ในราคาที่ต่างกัน หากในระดับสินค้าอุปโภคบริโภคทั่วไปเรียกสิ่งนี้ว่า การสร้างมูลค่าและประสบการณ์ใหม่ผ่านเรื่องราว (Story Telling) ในขณะที่หากจะสร้างแบรนด์ให้แก่ประเทศ เราจะใช้กลยุทธ์ที่คนทั่วไปเรียกว่า ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ซึ่งเป็นคำยอดนิยมในช่วงเวลานี้ โดยคำนี้เป็นที่แพร่หลายในต่างประเทศ ตั้งแต่ช่วงประมาณปี ค.ศ. 1980 โดยผู้ที่เริ่มต้นนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการโน้มน้าวผู้อื่นโดยปราศจากกำลังทหาร คือ ศาสตราจารย์ โจเซฟ เอส. เนย์ จูเนียร์ (Joseph S. Nye Jr.) นักวิชาการด้านนโยบายต่างประเทศของอเมริกาและความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยภายหลังได้พัฒนาแนวคิดจนมาสู่คำว่า “ซอฟต์พาวเวอร์” หมายถึง ความสามารถโน้มน้าวให้ผู้ถูกกระทำ เต็มใจทำตามสิ่งที่ผู้ใช้อำนาจต้องการ ด้วยวิธีการละมุนละม่อม ที่ชวนให้คล้อยตาม ไม่ใช่การบังคับขู่เข็ญ” (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2567) เน้นอนว่า

ปัจจุบันมีการนิยามไว้ในหลายมิติ คำว่า ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) หมายถึง ความสามารถของประเทศองค์กร หรือบุคคลในการสร้างการยอมรับ ความนิยม หรือการคล้อยตามจากผู้อื่นผ่านพลังแห่งการดึงดูดและการโน้มน้าวใจ มากกว่าการใช้อำนาจบังคับหรือการให้ผลประโยชน์ตอบแทน ซึ่งแตกต่างจาก ฮาร์ดพาวเวอร์ (Hard Power) ที่อาศัยการบังคับ การกดดัน หรือการจ่ายเงินเป็นเครื่องมือสำคัญ แนวคิดซอฟต์พาวเวอร์ครอบคลุมมิติทางวัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยมีทรัพยากรพื้นฐานสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรม ค่านิยมทางการเมือง และนโยบายต่างประเทศ (Nye, 2008) ในบริบทของการท่องเที่ยว ซอฟต์พาวเวอร์มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสถานที่ เมือง หรือประเทศให้เกิดความน่าสนใจและเป็นที่จดจำในสายตาของนักท่องเที่ยว อันนำไปสู่การดึงดูดนักท่องเที่ยว การสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจ และการยกระดับชื่อเสียงของประเทศโดยรวม ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบแบบทวีคูณต่อเศรษฐกิจ สังคม และภาพลักษณ์ของประเทศในระยะยาว (Casado Claro et al., 2023)

แนวคิดเกี่ยวกับ “ซอฟต์พาวเวอร์” ได้ถูกพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และแนวคิดนี้ถูกนำไปใช้เป็นกลยุทธ์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ และสร้างภาพลักษณ์ของประเทศต่าง ๆ ผ่านการออกแบบยุทธศาสตร์ประเทศ และการระบุเป้าหมายอย่างเป็นระบบ หรือมองได้ว่าเป็นการวางตำแหน่งทางการตลาดเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศคู่แข่ง หรือ “Market Positioning” โดยกลยุทธ์นั้นต้องผ่านการออกแบบให้เหมาะสมกับบริบท อีกทั้งยังต้องสอดคล้องกับคุณค่า อัตลักษณ์ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในประเทศนั้น ๆ (Lifestyle Asia, 2567) เนื่องจากการปลูกฝังค่านิยมและการวางแผนการสื่อสารนั้น จำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่คำนึงถึงมิติที่หลากหลาย และกลุ่มผู้รับสารที่มีความแตกต่างในหลายรูปแบบ ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จึงอาจจะไม่ใช่สิ่งที่จะสามารถสร้างได้ในช่วงระยะเวลาอันสั้น แต่สามารถศึกษาจากประเทศที่ประสบความสำเร็จด้านการผลักดันซอฟต์พาวเวอร์ และประเทศไทยเป็นหนึ่งในหลาย ๆ ประเทศที่มีนโยบายในการผลักดันและนำซอฟต์พาวเวอร์มาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศเพื่อให้เกิดความมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืนโดยการนำทุนทางเศรษฐกิจทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางสังคมวัฒนธรรม มาพัฒนาเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนโดยได้ริเริ่มมาตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) และแผนการพัฒนาด้านซอฟต์พาวเวอร์ เริ่มเห็นชัดเจนขึ้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ที่มุ่งเน้นนำเอาความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนาทางนวัตกรรมเพื่อทำให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่ม ทางเศรษฐกิจรวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) นโยบายเกี่ยวกับซอฟต์พาวเวอร์ได้บรรจุอยู่ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. 2561-2580) ซึ่งบรรจุเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ด้านซอฟต์พาวเวอร์ ไว้เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาประเทศ (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) อย่างไรก็ตามประเทศไทยมีจุดเด่นที่เป็นอัตลักษณ์ในการพัฒนาสร้างสรรค์เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจ โดยเฉพาะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งภายใต้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ของรัฐบาลในสมัยนายกรัฐมนตรีพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้มีการส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นสร้างสรรค์ผลงานในลักษณะของซอฟต์พาวเวอร์เพื่อก่อให้เกิดการจ้างงานในแต่ละท้องถิ่นนำไปสู่การมีรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น และส่งเสริมให้แต่ละท้องถิ่นมีการเผยแพร่โฆษณา มรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาเพื่อให้แต่ละท้องถิ่นเกิดรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยที่มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ได้รับการส่งเสริมมีดังนี้ 1) วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล 4) ความรู้และการปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติ และจักรวาล 5) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 6) การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้านและศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว นอกจากนี้รัฐบาลไทยยังได้ผลักดันวัฒนธรรมทางภูมิปัญญาที่มีศักยภาพภายใต้โครงการ 5 F ซึ่งประกอบไปด้วย 1) อาหาร (Food) 2) ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ (Film) 3) ผ้าไทยและการออกแบบแฟชั่น

(Fashion) 4) มวยไทย (Fighting) 5) การอนุรักษ์และขับเคลื่อนเทศกาลประเพณีสู่ระดับโลก (Festival) (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565) เพื่อสร้างเป็นซอฟต์แวร์ออกสู่สายตาชาวโลก โดยที่ความสำเร็จของ ซอฟต์แวร์จะขึ้นอยู่กับ ชื่อเสียงของตัวแสดงในชุมชนระหว่างประเทศตลอดจนการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในยุคโลกาภิวัตน์ โดยมีกระแสวัฒนธรรม และสื่อสารมวลชนเป็นตัวกระตุ้นที่สำคัญ ดังจะเห็นได้จากการนำเสนอวัฒนธรรม ไทยผ่านการออกแบบแฟชั่นของ ลิซ่า มโนบาล หรือ ลิซ่า ศิลปินไทยสมาชิกวง BLACKPINK ที่ได้นำ วัฒนธรรมไทยออกสู่สายตาชาวโลกผ่าน MV เพลง “LALISA” จนทำให้ศิลปวัฒนธรรมไทยและ งานออกแบบแฟชั่นไทยเป็นที่รู้จักและได้รับการเผยแพร่สู่ระดับโลก รวมทั้งดนตรี ภาพยนตร์ หรือ “มิลลิ” ศิลปินเรปเปอร์ของไทยได้ขึ้นแสดงบนเวทีระดับโลกที่สหรัฐอเมริกาโดยมีฉากเด็ดคือการกิน “ข้าวเหนียว มะม่วง” บนเวทีการแสดง ส่งผลทำให้ “ข้าวเหนียวมะม่วงไทย” ดังไกลไปทั่วโลกเพียงชั่วข้ามคืนและทำให้ ข้าวเหนียวมะม่วงขายดีจนสินค้าขาดตลาดทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่กัวันชาวสวนต้องเอามะม่วงไปทิ้งเพราะ ขายไม่ออก (ไทยรัฐออนไลน์, 2565) นอกจากนี้นักแสดงชื่อดังชาวอเมริกา ‘รัสเซล โครว์’ (Russell Crowe) ได้มาถ่ายทำภาพยนตร์เรื่อง “The Greatest Beer Run Ever” ในประเทศไทยรวมถึง การเดินทางท่องเที่ยวชิมอาหารไทยพร้อมทั้งเขียนข้อความเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้ประเทศไทย และลงภาพสถานที่ท่องเที่ยวอันสวยงามในอินสตาแกรมของเขา ส่งผลทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ เดินทางมาท่องเที่ยวและชิมอาหารไทยตามสถานที่ที่ระบุ (MGR Online, 2564) ซึ่งจากตัวอย่างปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับศิลปินไทยและเทศทั้ง 3 คนที่ได้นำพลังของ ซอฟต์แวร์ทางด้านอาหารไทย กับ การออกแบบแฟชั่นไทยที่เป็นมรดกวัฒนธรรมทางภูมิปัญญามาต่อยอดสร้างสรรค์สินค้าและประสบ ผลสำเร็จ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางด้านเศรษฐกิจจนทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากจากทั่วทุกมุมโลก เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทยและต้องการชิมอาหารไทยส่งผลทำให้ประเทศไทยมีรายได้จาก อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ของไทยไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะอาหาร แฟชั่น ภาพยนตร์ ดนตรี หรือบุคคลที่มีชื่อเสียงระดับนานาชาติเท่านั้น หากแต่ยังสามารถพัฒนาได้จากทุนทางวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยเฉพาะวัดและชุมชนเก่าแก่ซึ่งเป็นแหล่งสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศิลปกรรม ความเชื่อ ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คน วัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนจึงมีศักยภาพในการแปรเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมให้เป็นพลังขับเคลื่อนทางสังคม การเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภายใต้บริบทดังกล่าว วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร จึงเป็นพื้นที่ศึกษาที่สะท้อนให้เห็นการใช้มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมเป็นฐานของซอฟต์แวร์ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมในระดับพื้นที่ จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาเกี่ยวกับ “ซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมสร้างความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน : กรณีศึกษา วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร” เนื่องจากผู้วิจัยได้มีความสนใจในการที่จะพัฒนาและออกแบบการท่องเที่ยวของวัดทองนพคุณ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติที่ได้เดินทางมาเยี่ยมชมวัดทองนพคุณ โดยอ้างอิงถึงหลักของ ซอฟต์แวร์ (Soft Power) เพราะวัดทองนพคุณนั้น มีพระอุโบสถที่มีเอกลักษณ์ พระวิหารที่มีพระพุทธรูปที่สำคัญ มีสถาปัตยกรรมที่งดงาม เป็นต้น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ให้เกิดประโยชน์แก่ วัดทองนพคุณและชุมชนวัดทองนพคุณต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ บริบทเชิงพื้นที่ชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
2. ศึกษาซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน

3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริม ซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้าง ความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา (Qualitative Case Study Research) มุ่งศึกษา บริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ วิเคราะห์ซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มี บทบาทต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีวัดเป็นฐาน และสังเคราะห์แนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์ดังกล่าวให้สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างเหมาะสม การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม และการถอดบทเรียนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสังเคราะห์เป็นแนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมของวัดทองนพคุณ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้น 40 รูป/คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากบทบาท ความเกี่ยวข้อง ประสบการณ์ และความสามารถในการให้ ข้อมูลเกี่ยวกับวัดทองนพคุณ มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม ชุมชนโดยรอบวัด และการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรม ประกอบด้วย

1. พระภิกษุสงฆ์วัดทองนพคุณ จำนวน 5 รูป
2. ประชาชนในชุมชนวัดทองนพคุณ จำนวน 5 คน
3. ไกด์นำเที่ยวหรือผู้เกี่ยวข้องกับการนำเที่ยวในพื้นที่ จำนวน 5 คน
4. นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ จำนวน 25 คน

เกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับวัดทองนพคุณหรือ ชุมชนโดยรอบวัด มีความรู้หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว หรือการ ใช้พื้นที่วัด และยินดีให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม และแบบบันทึกการถอดบทเรียน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ใช้สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ได้แก่
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล เช่น บทบาท สถานะ ความเกี่ยวข้องกัวัดทองนพคุณ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือการท่องเที่ยว
ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพและบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ เช่น ประวัติชุมชน วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน และบทบาทของวัดต่อประชาชนในพื้นที่
ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม เช่น สถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรมฝาผนัง พิธีกรรม ประเพณี บทบาทของพระสงฆ์ และคุณค่าทาง ศิลปวัฒนธรรมที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน
ตอนที่ 4 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์โดยมีวัดเป็นฐาน เช่น การจัด กิจกรรมวัฒนธรรม การใช้สื่อดิจิทัล การจัดทำพิพิธภัณฑ์วัด การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยว การสร้างเครือข่าย ความร่วมมือ และการต่อยอดเศรษฐกิจสร้างสรรค์

2. แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม ใช้สำหรับบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของวัดทองนพคุณ ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ ศิลปกรรมภายในวัด กิจกรรมทางศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว และการใช้พื้นที่วัดเพื่อกิจกรรมทางวัฒนธรรม

3. แบบบันทึกการถอดบทเรียน ใช้สำหรับสรุปประเด็นสำคัญจากการสัมภาษณ์และการสังเกตภาคสนาม เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นบทเรียนเกี่ยวกับการใช้มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมของวัดเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือโดยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม การสร้างความเข้มแข็งของชุมชน วัดกับชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม จากนั้นกำหนดกรอบประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

หลังจากสร้างเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์และแบบบันทึกการสังเกตเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความเหมาะสมของภาษา และความครอบคลุมของประเด็นคำถาม โดยผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม/มรดกวัฒนธรรม และผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนากับการพัฒนาชุมชน

จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้แบบสัมภาษณ์กับผู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างหลัก เพื่อพิจารณาความชัดเจนของคำถาม ความเหมาะสมของลำดับคำถาม และความเข้าใจของผู้ตอบ ก่อนนำเครื่องมือไปใช้เก็บข้อมูลจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากหนังสือ บทความวิชาการ งานวิจัย เอกสารราชการ แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม วัดทองนพคุณ ชุมชนเขตคลองสาน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดกรอบการวิจัยและประกอบการวิเคราะห์

2. การลงพื้นที่ภาคสนาม ผู้วิจัยลงพื้นที่วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร และชุมชนโดยรอบวัด เพื่อสังเกตสภาพพื้นที่ ลักษณะทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม พิธีกรรม กิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม รวมถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัด ชุมชน และนักท่องเที่ยว

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 40 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์ดำเนินการในสถานที่ที่เหมาะสมและสะดวกต่อผู้ให้ข้อมูล ก่อนสัมภาษณ์ผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความยินยอมในการให้ข้อมูล และขออนุญาตบันทึกเสียงหรือจดบันทึกข้อมูลตามความเหมาะสม

4. การถอดบทเรียน ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลเอกสาร เพื่อนำมาถอดบทเรียนเกี่ยวกับบทบาทของวัดทองนพคุณในฐานะแหล่งซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม รวมถึงแนวทางการส่งเสริมให้วัดเป็นฐานในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

5. การตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล หลังการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลแต่ละกลุ่มผู้ให้ข้อมูล หากพบว่าประเด็นใดยังไม่ชัดเจน ผู้วิจัยดำเนินการสอบถามเพิ่มเติมหรือทบทวนข้อมูลจากเอกสารและบันทึกภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอต่อการตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ตามขั้นตอนดังนี้

1. ถอดความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเรียบเรียงบันทึกภาคสนามอย่างเป็นระบบ
2. อ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล
3. จำแนกข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ บริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ ซอฟต์แวร์ด้านมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรม และแนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์โดยมีวัดเป็นฐาน
4. จัดหมวดหมู่ประเด็นสำคัญ เช่น บทบาทของวัดต่อชุมชน มรดกทางศิลปกรรม พิธีกรรมและประเพณี บทบาทของพระสงฆ์ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และเครือข่ายความร่วมมือ
5. วิเคราะห์ความเชื่อมโยงของข้อมูลกับแนวคิดซอฟต์แวร์ มรดกทางวัฒนธรรม และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน
6. สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมโดยมีวัดทองนพคุณเป็นฐาน
7. ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ เอกสาร การสัมภาษณ์ การสังเกต และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่แตกต่างกัน เพื่อให้ผลการวิเคราะห์มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือมากขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1. สภาพ บริบทเชิงพื้นที่ที่ชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่าวัดทองนพคุณตั้งอยู่ในเขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นย่านชุมชนดั้งเดิมที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และวัฒนธรรม ประกอบไปด้วยคนไทยเชื้อสายจีนและไทยพื้นถิ่นที่อยู่ร่วมกันมาหลายชั่วอายุคน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตแบบไทยดั้งเดิม ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือนไม้ ร่องรอยของตลาดน้ำ การคมนาคมทางน้ำ และศาสนสถานที่สำคัญ โดยเฉพาะวัดทองนพคุณ ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อจิตใจของประชาชนในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล พบว่า ชาวบ้านมีความผูกพันกับวัดอย่างแน่นแฟ้น วัดเป็นศูนย์รวมจิตใจ เป็นสถานที่จัดงานประเพณี และเป็นพื้นที่การเรียนรู้ของเยาวชน นอกจากนี้ วัดยังเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับคนทุกวัย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน คนชรา หรือแม้แต่ผู้ป่วย วัดจึงกลายเป็นพื้นที่ชีวิตที่ผูกโยงกับวิถีของชุมชน อีกทั้งยังมีการสืบทอดกิจกรรมแบบดั้งเดิม เช่น การใส่บาตรยามเช้า การบวชเณรในช่วงปิดเทอม การสวดมนต์เย็น และพิธีกรรมต่าง ๆ ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งทำให้คนรุ่นใหม่ได้สัมผัสและเข้าใจวัฒนธรรมดั้งเดิมอย่างลึกซึ้ง ขณะเดียวกัน วัดยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการแก้ไขปัญหาชุมชน เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท การให้คำปรึกษาเรื่องครอบครัว และการจัดอบรมจริยธรรมให้กับนักเรียนในโรงเรียนใกล้เคียง จากบริบทเหล่านี้สามารถกล่าวได้ว่า วัดทองนพคุณไม่เพียงเป็นสัญลักษณ์ของความศรัทธาทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายความสัมพันธ์ในระดับชุมชน ซึ่งประกอบด้วยเครือข่าย กลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน อาสาสมัคร และผู้นำท้องถิ่น ที่ทำงานร่วมกันเพื่อรักษาเอกลักษณ์ของพื้นที่และสร้างความสามัคคีทางสังคมดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“วัดทองนพคุณไม่ใช่แค่ที่ไปทำบุญ แต่เป็นเหมือนศูนย์กลางของชุมชน เวลาจัดงานทำบุญ งานประเพณี หรือมีเรื่องที่ต้องช่วยกัน ก็มักจะมารวมตัวกันที่วัด” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 15 พฤษภาคม 2568)

“โยมในชุมชนยังมีความผูกพันกับวัดมาก โดยเฉพาะผู้สูงอายุและครอบครัวที่พาลูกหลานมาทำบุญ วัดจึงเป็นทั้งที่พึ่งทางใจและเป็นพื้นที่ปลูกฝังคุณธรรมให้คนรุ่นใหม่ได้รู้จักรากเหง้าของตนเอง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 15 พฤษภาคม 2567)

ภาพที่ 1 กิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรม
ให้กับนักเรียนในโรงเรียนใกล้เคียง

ภาพที่ 2 ประชาชนร่วมกิจกรรม
ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ที่ 2. ศึกษาซอฟต์แวร์พาวเวอร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างเสริมความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่า Soft Power หรืออำนาจละมุน หมายถึงพลังที่สามารถโน้มน้าวและสร้างแรงดึงดูดโดยไม่ใช้การบังคับหรือกำลัง ซึ่งในบริบทของวัดทองนพคุณ ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ (Soft Power) ได้ปรากฏผ่านมรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมที่มีความงดงาม ลุ่มลึก และทรงคุณค่าทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และจิตวิญญาณ ทั้งนี้หนึ่งในรูปธรรมที่ชัดเจนของ Soft Power ในวัดคือ ปฏิมากรรมและสถาปัตยกรรม ของวัด เช่น พระพุทธรูปศิลปะรัตนโกสินทร์ตอนต้น จิตรกรรมฝาผนังที่เล่าถึงพุทธประวัติและเรื่องราวของทศชาติชาดก ซึ่งล้วนแต่สร้างความประทับใจและจุดประกายความศรัทธาให้แก่ผู้ที่ได้มาเยือน ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ นอกจากนี้ยังมี พิธีกรรมและประเพณีท้องถิ่น ที่สอดแทรกแนวคิดทางพุทธศาสนาและความเชื่อของชุมชน เช่น พิธีเวียนเทียน ประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา งานสลากภัต และการทำบุญกลางบ้าน สิ่งเหล่านี้เป็นภาษาทางวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดจิตวิญญาณของชุมชนผ่านการกระทำและการมีส่วนร่วม อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ การใช้ศิลปะเพื่อจรรโลงใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชน การฟังพระสวด การดูรำไทย การวาดภาพพุทธศิลป์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยลดความเครียด สร้างสมาธิ และพัฒนาอารมณ์เชิงบวก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าซอฟต์แวร์พาวเวอร์ (Soft Power) ในรูปแบบวัฒนธรรมมิได้มีเพียงผลกระทบเชิงนามธรรม แต่ยังส่งผลต่อสุขภาวะทางกายและใจของชาวบ้านอย่างแท้จริง และการดำรงอยู่ของ ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ (Soft Power) ยังปรากฏชัดในบทบาทของพระสงฆ์ โดยเฉพาะเจ้าอาวาสที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางศีลธรรม เป็นครู และเป็นผู้นำชุมชนทั้งในยามปกติและในภาวะวิกฤต เช่น การระดมทุนช่วยเหลือผู้ยากไร้ช่วงโควิด-19 หรือการใช้ศาลาวัดเป็นศูนย์พักพิงชั่วคราวเมื่อเกิดน้ำท่วม สิ่งเหล่านี้ล้วนสะท้อนว่าวัดมิใช่แค่โบราณสถาน แต่เป็นแหล่งพลังทางสังคมที่สามารถขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งได้ผ่านพลังทางศิลปะ วัฒนธรรม และศีลธรรม ดังคำสัมภาษณ์ ดังนี้

“เวลามองสิ่งก่อสร้างหรือพระพุทธรูปในวัด จะรู้สึกว่าเป็นของเก่าที่คนรุ่นก่อนฝากไว้ มันไม่ใช่แค่ความสวยงาม แต่เป็นสิ่งที่ทำให้คนในชุมชนรู้สึกผูกพันกับวัดและอยากช่วยกันรักษาไว้” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 16 พฤษภาคม 2567)

“นักท่องเที่ยวหลายคนสนใจรายละเอียดของภาพจิตรกรรมและสถาปัตยกรรมในวัด เพราะสิ่งเหล่านี้เล่าเรื่องพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตไทยได้โดยไม่ต้องอธิบายยาวมาก เพียงแต่ต้องมีคนช่วยเล่าเรื่องให้เข้าใจมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, การสัมภาษณ์เชิงลึก, 16 พฤษภาคม 2568)

ภาพที่ 3 นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมวัด
และชุมชนโดยรอบวัด

ภาพที่ 4 การนำชมและบรรยายข้อมูลด้านต่าง ๆ
แก่คณะผู้แทนจากหน่วยงานราชการ

วัตถุประสงค์ที่ 3. แนวทางการส่งเสริมซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างเสริมเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน ผลการวิจัยพบว่าจากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอแนวทางการพัฒนา ซอฟต์แวร์โดยใช้วัดทองนพคุณเป็นฐานที่สำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน ซึ่งสามารถจำแนกได้เป็นหลายมิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่

1. การสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่ยั่งยืน วัดจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เช่น งานแสดงศิลปะพื้นบ้าน เวทีสาธารณะเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การอบรมศีลธรรมสำหรับเยาวชน ตลอดจนการรื้อฟื้นประเพณีท้องถิ่นที่กำลังเลือนหาย เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมและเกิดการสืบสานวัฒนธรรมอย่างแท้จริง

2. การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารวัฒนธรรม ให้มีการจัดทำเว็บไซต์ของวัด จัดทำสารคดีออนไลน์ หรือเปิดเพจในโซเชียลมีเดียเพื่อเผยแพร่ประวัติของวัด งานศิลปะ และกิจกรรมที่จัดขึ้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ โดยเฉพาะคนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวต่างชาติ

3. การพัฒนาพื้นที่เรียนรู้และพิพิธภัณฑ์วัด การจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ขนาดเล็กในพื้นที่วัด เพื่อแสดงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น โบราณวัตถุ และงานหัตถกรรมพื้นถิ่น จะช่วยให้เยาวชนและนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้รากเหง้าทางวัฒนธรรมอย่างมีระบบ และสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวได้

4. การส่งเสริมเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการพัฒนาอาชีพ การจัดเวิร์กช็อปงานศิลปะ การอบรมทำของที่ระลึกจากลายศิลปกรรมของวัด หรือการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวแบบ วัด-ชุมชน-ตลาด เป็นแนวทางในการเปลี่ยนทุนวัฒนธรรมให้เป็นทุนทางเศรษฐกิจอย่างมีคุณค่า

5. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ให้มีความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานรัฐ ท้องถิ่น ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษาในการขับเคลื่อนกิจกรรมวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ เช่น การตั้งคณะกรรมการวัฒนธรรมชุมชน การระดมทุนผ่านกิจกรรม หรือความร่วมมือด้านการฝึกอบรม และการส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ควรถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในนโยบายการพัฒนาชุมชน โดยควรมีแผนปฏิบัติการรายปี กำหนดเป้าหมายชัดเจน เช่น จำนวนกิจกรรมวัฒนธรรมที่จัดขึ้นต่อปี จำนวนนักท่องเที่ยว หรือจำนวนผู้เรียนรู้จากศูนย์วัฒนธรรมของวัด เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ของชุมชนโดยรอบวัดทองนพคุณ พบว่า พื้นที่นี้มีลักษณะทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน ชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา ในเขตคลองสาน ซึ่งเป็นย่านเก่าของกรุงเทพมหานครที่เต็มไปด้วยร่องรอยของการตั้งถิ่นฐานของคนไทยเชื้อสายจีน คนไทยพื้นถิ่น และชนกลุ่มน้อยอย่างมอญ ลาว ฯลฯ บริเวณนี้เป็นแหล่งอยู่อาศัยของผู้คนที่ดำรงชีวิตแบบวิถีชุมชน มีการค้าขายริมแม่น้ำ ประกอบอาชีพประมง รับจ้าง ค้าขายรายย่อย และการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีวัฒนธรรม วัดทองนพคุณเป็นพื้นที่ทางสังคมของชุมชน โดยชาวบ้านเข้ามาใช้พื้นที่วัดทั้งในกิจกรรมทางพุทธศาสนาและกิจกรรมทางโลก เช่น งานบุญประเพณี งานศพ งานบวช การอบรมคุณธรรม จริยธรรม การแจกของอุทิศถวาย และกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตในชุมชน สิ่งเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์แน่นแฟ้นระหว่างวัดกับชุมชน ที่ยังคงมีความยึดโยงกันอย่างลึกซึ้ง และวัดทองนพคุณมีสถานะเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรม ซึ่งช่วยหล่อหลอมอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุและเยาวชนที่ยังคงเข้าวัดเพื่อประกอบศาสนกิจ และร่วมกิจกรรมทางศาสนาเป็นประจำ มีการส่งต่อความเชื่อ ความศรัทธา และวิถีวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสะท้อนถึงกลไกทางวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต และมีพลังในการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, พระครูปลัดปัญญาวรรณ และอุทัย สติมั่น (2567) ชี้ให้เห็นว่า วัดในบริบทเมืองสามารถดำรงบทบาทเป็นพื้นที่เชิงสังคมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมีการปรับตัวและสร้างกิจกรรมที่ตอบสนองต่อความต้องการของคนทุกช่วงวัย เช่น การเรียนรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม ศิลปะท้องถิ่น หรือแม้แต่การเป็นพื้นที่สำหรับพ่อค้าแม่ค้าร่วมกันจัดตลาดวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่วัดทองนพคุณเริ่มดำเนินการบ้างแล้ว และควรส่งเสริมต่อยอดให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น อีกประเด็นสำคัญคือ พื้นที่โดยรอบวัดแม้จะเริ่มถูกแทรกแซงด้วยความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เช่น โครงการอสังหาริมทรัพย์ โรงแรม และคอนโดมิเนียม แต่ชุมชนโดยรอบยังคงความเป็นชุมชนไว้อย่างน่าสนใจ วัดทองนพคุณจึงมีบทบาทสำคัญในการธำรงรากเหง้าทางวัฒนธรรม ไม่ให้ถูกกลืนไปกับกระแสทุนนิยมเมือง จึงกล่าวได้ว่า สภาพบริบทของชุมชนรอบวัดทองนพคุณเป็นชุมชนเก่าที่มีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมเข้มแข็ง โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงผู้คน กิจกรรม และคุณค่า ผ่านวิถีศาสนาและวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต และสามารถพัฒนาให้เป็นฐานรากของพลังอ่อน (Cultural Soft Power) ที่มีศักยภาพในอนาคต

2. การศึกษาวัดทองนพคุณผ่านกรอบแนวคิดเรื่อง ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) พบว่า วัดมีศักยภาพในฐานะแหล่งพลังอ่อนทางวัฒนธรรมที่สามารถส่งอิทธิพลต่อจิตใจและพฤติกรรมของผู้คนได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ที่เกิดจากมรดกทางศิลปกรรม ได้แก่ สถาปัตยกรรม

จิตรกรรม ปฏิมกรรม และลวดลายอันวิจิตรที่มีอยู่ในพื้นที่วัด องค์ประกอบเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นภาพแทนของ ความศรัทธา ความงาม และคุณค่าทางจิตวิญญาณอย่างชัดเจน ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ในวัดทองนพคุณอิทธิพลต่อการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน การสร้างแรงบันดาลใจ และการส่งเสริมความผูกพันของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การอบรมธรรมะ การเรียนรู้ศิลปะการทำบายศรี การฟังพระเทศน์ หรือการเรียนรู้จิตรกรรมไทยแบบโบราณ กิจกรรมการเรียนรู้แบบนอกห้องเรียนผ่านประสบการณ์จริง และซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ยังปรากฏผ่านการเล่าเรื่อง (narrative) ของวัดที่บอกเล่าผ่านตำนานท้องถิ่น ตำแหน่งที่ตั้ง และบุคคลสำคัญที่เคยบวชอยู่ในวัด ทำให้วัดกลายเป็นสถานที่ที่มีเรื่องเล่าที่ผู้คนภายนอกอยากมาเยี่ยมชม และผู้คนภายในรู้สึกภาคภูมิใจ มีคุณค่าในฐานะแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถใช้เป็น ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) สร้างชื่อเสียง สร้างอิทธิพล และสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชน สอดคล้องกับวิจัยของ เบญจศักดิ์ เจริญหาวิทย์ (2567) พบว่า การใช้ศิลปกรรมในวัดเป็นเครื่องมือ Soft Power สามารถทำให้คนรุ่นใหม่กลับมาให้ความสนใจวัฒนธรรมดั้งเดิมได้ หากมีการนำเสนออย่างมีนวัตกรรม เช่น การใช้สื่อดิจิทัล หรือกิจกรรมแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น Soft Power ในบริบทของวัดทองนพคุณควรถูกพัฒนาและส่งเสริมให้กลายเป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ในการสร้างพลเมืองวัฒนธรรมที่มีภูมิรู้ มีความเคารพในรากเหง้า และมีพลังในการขับเคลื่อนสังคมไทยให้มั่นคงและยั่งยืน

3. แนวทางในการส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) โดยมีวัดเป็นฐานนั้นควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ วัด ชุมชน ท้องถิ่น เยาวชน และหน่วยงานรัฐ ทั้งนี้ เพื่อให้ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ไม่หยุดอยู่เพียงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น จิตรกรรมฝาผนัง สถาปัตยกรรม หรือศิลปกรรมในพื้นที่เท่านั้น หากแต่สามารถพัฒนาไปสู่คุณค่าทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีบทบาทในปัจจุบัน ซึ่งประชาชน ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งในด้านการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมการท่องเที่ยว การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการเชื่อมโยงทุนทางวัฒนธรรมให้เกิดความต่อเนื่องอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1) การสร้างพื้นที่วัฒนธรรมร่วมสมัยในวัด วัดควรเปิดพื้นที่ให้ชุมชนโดยเฉพาะเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านศิลปะ เช่น การแสดงดนตรีไทยพื้นบ้าน การสอนงานฝีมือ การวาดภาพ การร้อยมาลัย ฯลฯ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงวัดกับชุมชนผ่าน ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) อย่างเป็นธรรมชาติ ส่งผลให้วัดเป็นเวทีแห่งการถ่ายทอดความรู้และคุณค่าทางวัฒนธรรม ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ จงกลดี พงษ์ศรี (2565) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างพื้นที่วัฒนธรรมในวัดที่มีลักษณะเป็นแหล่งเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการ จะช่วยฟื้นฟูและส่งต่อทุนวัฒนธรรมในชุมชนให้มีชีวิต พร้อมทั้งสามารถประยุกต์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเผยแพร่ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการผลิตสื่อเกี่ยวกับศิลปะ วัฒนธรรม และเรื่องราวของวัดทองนพคุณ เช่น การจัดทำระบบนำชมวัดแบบเสมือนจริง (VR Tour) ภายในวัด การผลิตวิดีโอเล่าเรื่องจิตรกรรมฝาผนัง หรือการจัดทำฐานข้อมูลศิลปวัตถุ สามารถช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าใจคุณค่าของวัดในมิติที่ทันสมัย เข้าถึงง่าย และเป็นที่น่าสนใจมากยิ่งขึ้น ซึ่งการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสื่อสารเช่นนี้ ถือเป็นการเปลี่ยนจากการอนุรักษ์แบบเก็บไว้ดูเป็นอนุรักษเพื่อแบ่งปันและเรียนรู้ร่วมกัน แนวทางนี้สอดคล้องกับนโยบายของ สำนักงานเลขาธิการวัฒนธรรม (2567) ที่ระบุถึงแนวทางส่งเสริมอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ (Creative Economy) โดยการใช้ ซอฟต์พาวเวอร์

(Soft Power) ด้านวัฒนธรรมเป็นฐาน และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ในกระบวนการเรียนรู้ และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3) การบูรณาการ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) กับการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างเส้นทาง การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีวัดทองนพคุณเป็นจุดศูนย์กลาง โดยเชื่อมโยงกับวัดอื่น ๆ หรือแหล่งวัฒนธรรม รอบบริเวณ เช่น บ้านไม้เก่า ตลาดเก่าคลองสาน และศาลเจ้าจีนในละแวกเดียวกัน จะช่วยเสริมพลัง ซอฟต์ พาวเวอร์ (Soft Power) ในระดับพื้นที่ ขยายผลทางเศรษฐกิจ และสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมแบบองค์รวม การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวควรควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรม เช่น การทำดอกไม้ไทย การแสดงดนตรี และ นิทรรศการศิลปกรรมในวัด สอดคล้องกับงานวิจัยของ นริศรา กรุดนาค (2566) แสดงให้เห็นว่า หากมีการ พัฒนาแหล่งชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยวควบคู่กับกิจกรรมวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม จะสามารถเพิ่มรายได้ให้ ชุมชน และสร้างแรงบันดาลใจให้คนรุ่นใหม่สนใจศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น

4. การสนับสนุนเชิงนโยบายจากภาครัฐและเอกชน หากมีงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ หรือ ความร่วมมือจากภาคเอกชน เช่น การร่วมจัดกิจกรรมนิทรรศการ การอบรมครูสอนศิลปวัฒนธรรม หรือการ จัดทำสื่อสร้างสรรค์ วัดทองนพคุณจะสามารถเป็นต้นแบบของการส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ที่ ขับเคลื่อนโดยชุมชนและศาสนาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของ องค์กรท้องถิ่น (กทม.), สำนักงาน วัฒนธรรมเขต, และ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่จะช่วยเป็นกลไกในการบูรณาการทรัพยากรทาง ปัญญา งบประมาณ และเครือข่ายกับวัด เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งของชุมชนผ่านมรดกวัฒนธรรม

องค์ความรู้ใหม่

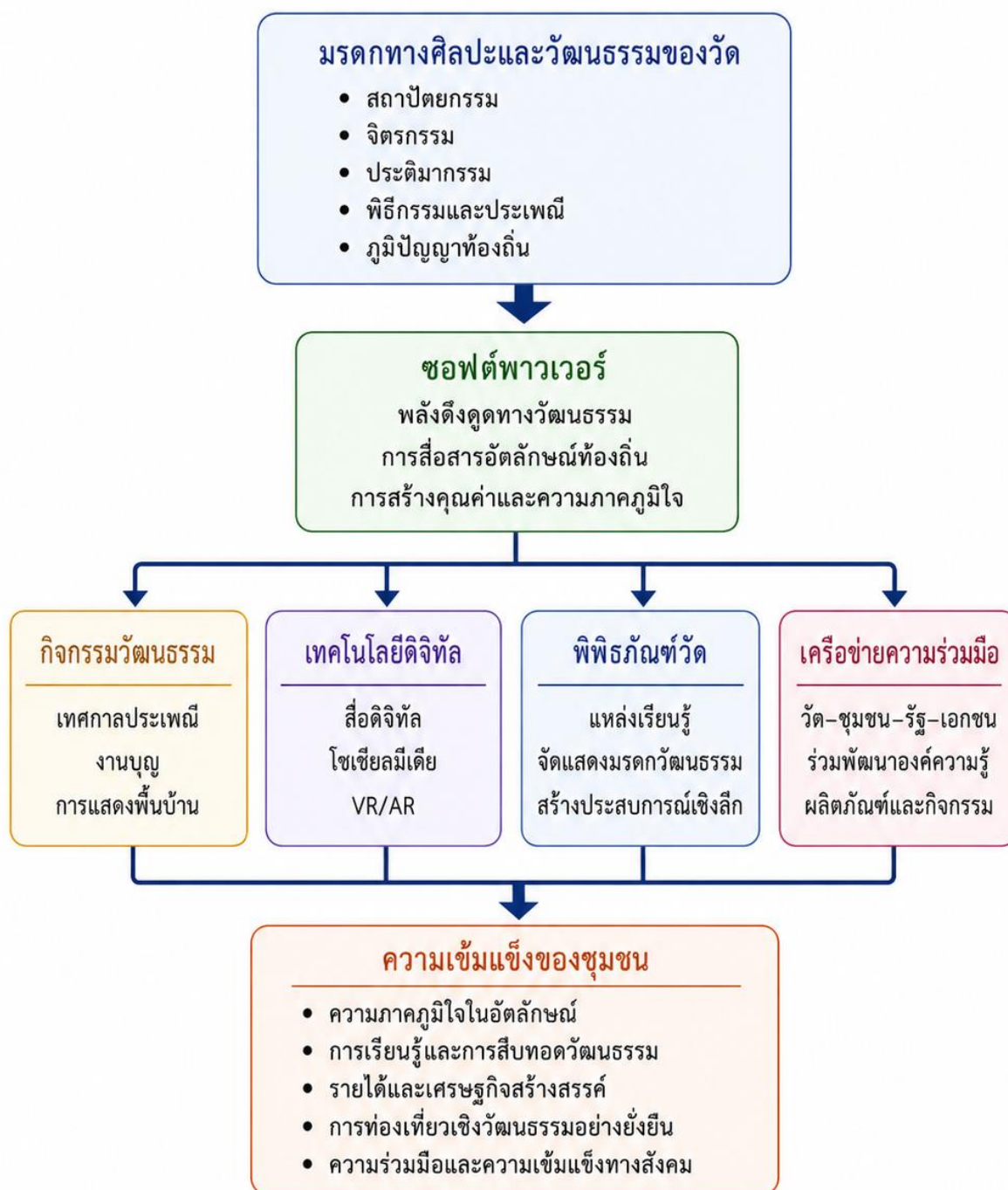
แนวทางการส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) โดยมีวัดเป็นฐานรากนั้นสามารถสังเคราะห์ได้ ว่า วัดควรเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงศิลปะ ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับชีวิตของชุมชน ผ่านการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น เทศกาลประเพณี งานบุญ หรือการแสดงพื้นบ้าน ตลอดจนการใช้สื่อ ร่วมสมัยอย่างสื่อดิจิทัล เทคโนโลยีเสมือนจริง (VR/AR) และโซเชียลมีเดีย เพื่อเผยแพร่เอกลักษณ์ของวัดและ ชุมชนไปสู่สาธารณะในวงกว้าง

ในด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ วัดสามารถเป็นต้นแบบในการออกแบบผลิตภัณฑ์จากแรงบันดาลใจทาง ศิลปกรรม เช่น ของที่ระลึกหรือของใช้ที่มีลวดลายจากจิตรกรรมหรือสถาปัตยกรรมของวัด รวมถึงการพัฒนา บริการด้านจิตวิญญาณ เช่น การฝึกสมาธิ ท่องเที่ยวเชิงธรรมะ หรือกิจกรรมเรียนรู้ธรรมะ ซึ่งสามารถต่อยอด เป็นรายได้ของชุมชนและกระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืน และการท่องเที่ยวควรถูกออกแบบ ในลักษณะของการเชื่อมโยงวัดกับสถานที่ทางวัฒนธรรมอื่นในชุมชน โดยมีการประชาสัมพันธ์อย่างมี ประสิทธิภาพและมีกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์เชิงลึกให้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความ ศรัทธาในวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ การส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมืออย่างรอบด้าน ทั้งจากวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อร่วมกันพัฒนาองค์ความรู้ ผลิตภัณฑ์ และกิจกรรมที่สอดคล้องกับ บริบทพื้นที่ การสร้างเครือข่ายระหว่างวัดกับชุมชนและองค์กรที่เกี่ยวข้องจะช่วยให้วัดสามารถเป็นกลไกสำคัญ ในการขับเคลื่อนอัตลักษณ์และความเข้มแข็งทางสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน

ซอฟต์แวร์มรดกทางศิลปะและวัฒนธรรมการสร้างความเข้มแข็งโดยมีวัดเป็นฐาน :
กรณีศึกษา วัดทองนพคุณ เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป

การส่งเสริม ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) โดยใช้วัดเป็นฐาน คือ การปลูกฝังให้มรดกนั้นสามารถสื่อสาร ถ่ายทอด สร้างแรงบันดาลใจ และขับเคลื่อนสังคมในแนวทางที่สร้างสรรค์ วัดทองนพคุณมีศักยภาพวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม วิถีชีวิต หรือความศรัทธา หากมีการพัฒนาอย่างมียุทธศาสตร์ และใช้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจัง ย่อมสามารถสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยมีวัดเป็นฐานได้อย่างมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. วัดทองนพคุณสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่เน้น ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) เช่น การจัดแสดงศิลปกรรมประจำวัด การจัดนิทรรศการเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การฝึกอบรมมัคคุเทศก์เยาวชนในชุมชน
2. ควรมีการออกแบบเส้นทางท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงลึก (Cultural Route) ที่เชื่อมโยงวัดทองนพคุณกับแหล่งมรดกใกล้เคียง เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้เชิงศิลปวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับชุมชน
3. ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้จัดทำหลักสูตรหรือคู่มือการอบรมสำหรับพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และเยาวชนในพื้นที่ เพื่อเสริมความรู้ด้าน ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) และการสื่อสารคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมด้วยเครื่องมือสมัยใหม่ เช่น สื่อดิจิทัล

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังวัดอื่นในเขตกรุงเทพมหานครหรือจังหวัดใกล้เคียง เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ของแต่ละวัด และสังเคราะห์แนวทางที่เป็นแบบแผนร่วม
2. ควรศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ ชาวบ้าน และนักท่องเที่ยว ในการมีส่วนร่วมต่อกิจกรรมที่ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม เพื่อเข้าใจพลวัตของ ซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ในมิติที่หลากหลาย
3. ควรใช้วิธีการวิจัยแบบสหวิทยาการมากขึ้น เช่น ผสมผสานการศึกษาด้านสังคมวิทยา มานุษยวิทยา และการสื่อสาร เพื่อให้ได้ความเข้าใจเชิงลึกถึงกระบวนการสร้างความเข้มแข็งผ่านมรดกวัฒนธรรมในบริบทวัด

เอกสารอ้างอิง

- จกกลดี พงษ์ศรี. (2565). การมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดโดนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี (สารนิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจภักค์ เจริญหาวิทย์. (2567). ซอฟต์พาวเวอร์ มรดกทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวไทยของ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วารสารวิชาการอยุธยาศึกษา. 16(1), 84-101.
- นริศรา กรุดนาค. (2566). การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรม เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์ “ย่านเมืองเก่า” จังหวัดเพชรบุรี. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต) มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). *ปรากฏการณ์แร็ปเปอร์สาวมิลลิ กับภารกิจ “ข้าวเหนียวมะม่วง”*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/2371135>
- พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, พระครูปลัดปัญญาวรรณ, และอุทัย สติมั่น. (2567). รูปแบบการพัฒนาวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางที่พึงทางใจของชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวร: ศึกษากรณีชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(4), 49–64.
- สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน). (2567, 20 พฤศจิกายน). *Soft Power กลยุทธ์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้ประเทศไทยจาก Emotional Value*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2567, จาก <https://www.nia.or.th/Soft-Power-Emotional-Value>
- สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550–2554)*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-tenth-plan/>
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). *มรดกวัฒนธรรมและ เศรษฐกิจสร้างสรรค์: soft power เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. พิมพ์จำกัด
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2567). *.แผนกลยุทธ์การส่งเสริมซอฟต์แวร์พาวเวอร์แห่งชาติ เพื่อประโยชน์ด้าน เศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคงแห่งชาติ*. สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- Casado Claro, M. F., Pastrana Huguet, J., & Saavedra Serrano, M. C. (2023). Tourism as a soft power tool: The role of public diplomacy in Japan’s country and destination branding. *Journal of Tourism, Sustainability and Well-being*. 11(2), 66–80. <https://doi.org/10.34623/snwy-ec89>
- Lifestyle Asia. (2567, 20 พฤศจิกายน). *Soft Power คืออะไร? เหตุใดจึงสำคัญกับการท่องเที่ยวมากขนาดนี้* สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก <https://www.lifestyleasia.com/bk-th/culture/people/what-is-soft-power-why-is-it-so-important-to-tourism/>
- MGR Online. (2564). *“รัสเซีย โคโรนา” ประทับใจไทย พร้อมโปรโมตการท่องเที่ยวอีกครั้ง ยันคนไทยให้การต้อนรับที่อบอุ่น*. สืบค้นเมื่อ 15 พฤษภาคม 2568, จาก <https://mgronline.com/onlinesection/detail/9640000106935>
- Nye, J. S., Jr. (2008). Public diplomacy and soft power. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 616(1), 94–109. <https://doi.org/10.1177/0002716207311699>